

Evaluatie: Hoe? Zo!

Door Martien Berben, CTO-medewerker

Mohammed is een 42-jarige Zuid-Afrikaan. Hij is 1,5 jaar in België en volgt in je klas de module Nederlands 1.2. Mohammed is een goede student: hij is erg leergierig. In de periode dat hij in België is, heeft hij ook al veel Nederlands opgepikt. Toch merk je dat Mohammed op leestoetsen regelmatig uitvalt. Je vraagt je af of je toetsen dan wel meten wat ze moeten meten, namelijk: leesvaardigheid. Je besluit de leestoetsen eens met een kritische blik te bekijken.

Hieronder volgen 10 tips die je kan gebruiken om een goede evaluatiepraktijk uit te bouwen!

1. Weet wat je wil meten

Bepaal van welke doelstellingen je wilt nagaan of de cursist ze al dan niet bereikt heeft, bijvoorbeeld: 'Is de cursist in staat om relevante gegevens te selecteren in een informatieve tekst?'

De doelstellingen of basiscompetenties die een cursist op een bepaald niveau moet beheersen, vind je terug op de website van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en vorming:

- Voor CVO's: [bekijk de pagina met NT2-doelen](#)
- Voor CBE's: [meer over de doelen voor basiseducatie](#)

De leesdoelstellingen omschrijven bijvoorbeeld niet alleen dat een cursist op niveau 1.1 in staat moet zijn om alle gegevens in een eenvoudige instructie te begrijpen; ze omschrijven ook per niveau welke strategieën een cursist moet kunnen inzetten en wat de tekstkenmerken zijn van de teksten die een cursist moet kunnen lezen (concrete of abstracte teksten, visuele ondersteuning of niet, ...).

2. Meet wat je wil weten

Het is belangrijk dat je evaluatievormen ook daadwerkelijk meten wat jij wil weten. Controleer dus zeker of je evaluatievorm geen andere kennis/vaardigheid meet dan die kennis/vaardigheid die in de doelstelling omschreven staat.

Stel bijvoorbeeld dat je wilt weten of een cursist in staat is om iemand schriftelijk te feliciteren met een baby. Dan is toets 2 hieronder een geschikte evaluatievorm. Wil je echter nagaan of je cursist in staat is om verkleinwoorden te vormen, dan kan je kiezen voor toets 1.

Toets 1

Geef het verkleinwoord

1. baby:
2. duim:
3. jongen:
4. sok:
5. bal:

Toets 2

Schrijf een e-mail naar een collega die An heet. Feliciteer haar met haar pasgeboren baby:

.....
.....
.....

3. Zorg voor een herkenbare context

Zorg ervoor dat de geschetste situatie herkenbaar is voor je cursisten. Probeer aansluiting te vinden bij de leef- en belevingswereld van je cursisten. Besteed - bijvoorbeeld bij het afnemen van toetsen - voldoende tijd aan het oproepen van voorkennis of het schetsen van de context. Dat kan bijvoorbeeld door het stellen van vragen, het geven van voorbeelden, het laten van zien van foto's of filmmateriaal, het peilen naar ervaringen van cursisten, ...

4. Vermijd toeval

Of je nu een toets, een portfolio, een observatiewijzer, of nog andere evaluatie-instrumenten gebruikt, het is steeds belangrijk om 'toeval' zoveel mogelijk uit te sluiten. Enkele tips:

- Voorzie duidelijke criteria voor de beoordeling; zowel voor de cursist als voor jezelf. Denk bijvoorbeeld na welke 'inhouden' jij verwacht in een brief waarin cursisten moeten melden aan een leerkracht dat hun kind ziek is.
- Maak voor jezelf een duidelijke handleiding bij de toets, de observatiewijzer, het portfolio, ...
- Maak bij een toets:
 - een heldere scorewijzer;
 - duidelijke vragen die onafhankelijk zijn van elkaar;
 - voldoende vragen;
 - vragen die evenwichtig gespreid zijn over de doelstellingen;
 - heldere instructies.
- Maak je cursisten tijdens je lessen vertrouwd met het format van de evaluatie.
- Vermijd onnodige stress bij de cursisten.

5. Eerlijk is (h)eerlijk!

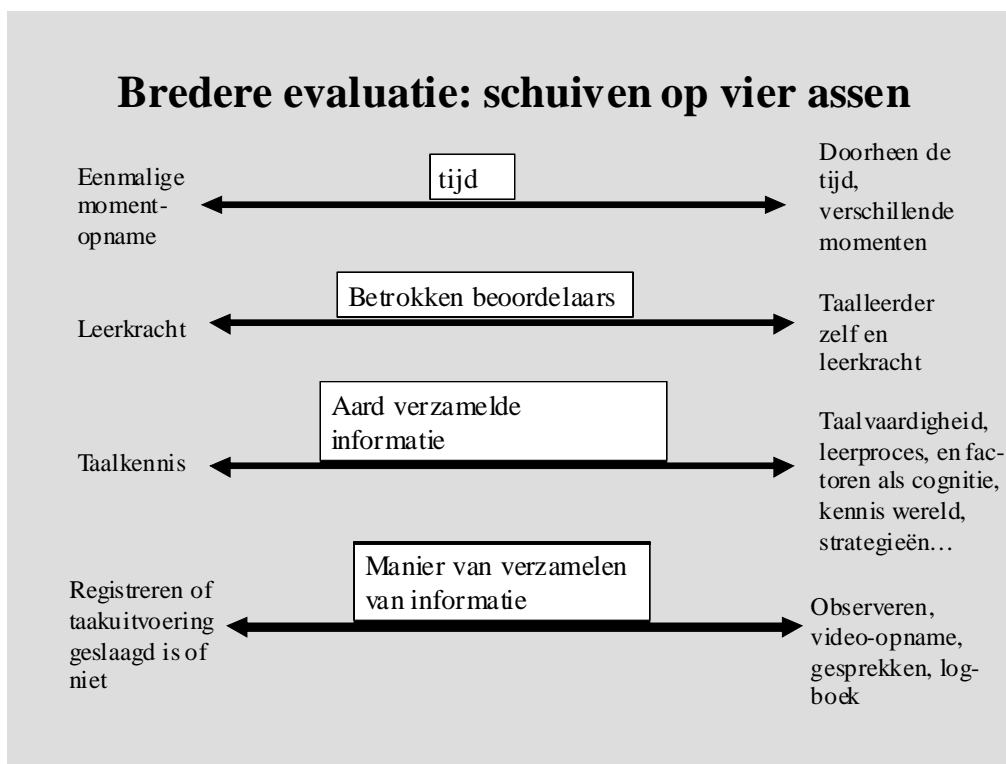
Probeer de kans dat elke cursist een gelijke en rechtvaardige evaluatie krijgt, zo groot mogelijk te maken. Dat doe je bijvoorbeeld zo:

- Zorg dat je evaluatie aansluit bij wat je in de lessen zegt, doet of laat doen.
- Voorzie een voorgesprek waarin je de situatie oproept zodat elke cursist de nodige voorkennis heeft.

6. Kijk breed

Verzamel voldoende gegevens van een cursist. Kijk 'breed' naar een cursist. Maak gebruik van de volgende tips die ook gevisualiseerd zijn in het schema over 'brede evaluatie' in het grijs kader hieronder:

- Gebruik niet alleen evaluatievormen, zoals toetsen, die gericht zijn op een éénmalige momentopname maar gebruik ook evaluatievormen die een cursist evalueren op verschillende momenten, bijvoorbeeld een portfolio.
- Zorg dat jij niet de enige beoordelaar van de cursist bent. Vraag de cursist om reflectiefiches in te vullen bij taken en betrek hem zo in zijn eigen beoordeling. Vraag daarnaast aan je cursisten om elkaars vooruitgang te beoordelen: maak gebruik van peerevaluatie.
- Evalueer niet enkel taalkennis maar vooral taalvaardigheid : is de cursist echt in staat om de weg te vragen, een folder te lezen, een afwezigheidsbriefje te schrijven, ...?
- Ga niet alleen na of de cursist een 'product' kan afleveren, of hij bijvoorbeeld in staat is om een afwezigheidsbriefje te schrijven, maar ga ook na hoe het 'proces' verloopt. Doe bijvoorbeeld regelmatige observaties en ga zo na of de cursist bij schrijfproducten wel ideeën heeft, of hij zijn ideeën duidelijk kan noteren, of hij relevante informatie vertelt, enz.

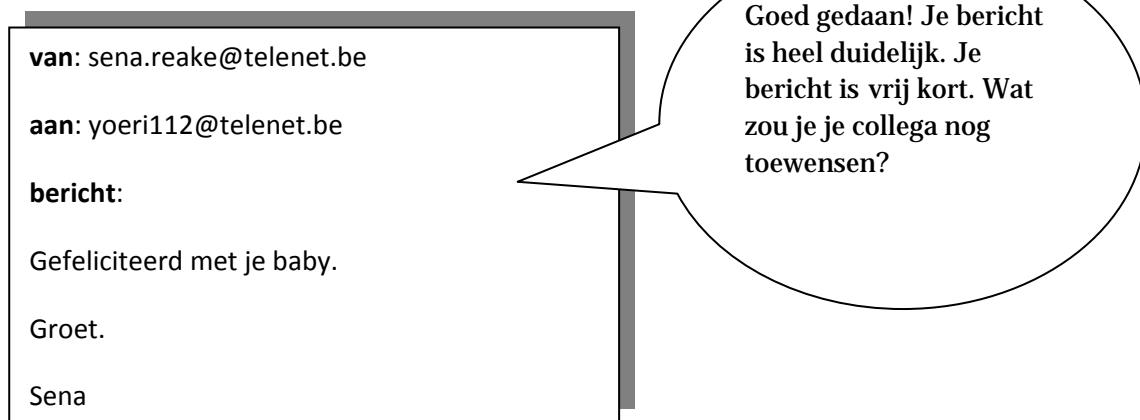

Bultynck (2004)

7. Zorg voor een open communicatie

Zorg ervoor dat de cursist een duidelijk zicht heeft op de doelen die geëvalueerd worden, op de manier waarop deze geëvalueerd worden en op de criteria die gebruikt worden om de prestaties te evalueren. Leg het doel van je evaluatie uit aan de cursisten. Geef na elke evaluatie ook voldoende en duidelijke feedback zodat je de cursist een stapje verder kan helpen in zijn leerproces. Denk eraan dat enkel een cijfer een cursist niet voldoende op weg helpt. Geef ook kwalitatieve feedback. Als je bijvoorbeeld feedback geeft op een mail waarin de cursist een collega met de geboorte van haar kind feliciteert kan je - naast een cijfer - ook een tip geven. Zo ondersteun je het leerproces van de cursist.

Illustratie: kwalitatieve feedback

8. Schat de resultaten in

Maak een inschatting van wat de resultaten van een cursist betekenen. Dat kan je zo doen:

- Vertrouw op je intuïtie en ervaring met de doelgroep bij het maken van een inschatting.
- Vergelijk de cursist met andere cursisten in de groep, cursisten van parallelgroepen, cursisten van vorige jaren, eerdere prestaties van dezelfde cursist, resultaten op een genormeerde toets, een vooraf omschreven criterium ...
- Neem de toets meerdere keren af, met meerdere lesgevers en over langere tijd. Zo zie je beter welke informatie de score oplevert voor de getoetste competentie.

9. Denk economisch

Zorg dat het voorbereiden en het uitvoeren van de evaluatie niet te veel tijd en moeite kost in verhouding tot wat je ermee kan meten.

Enkele tips:

- Ontwikkel toetsen samen je collega's.
- Pas toetsen aan nadat je ze uitgeprobeerd hebt en gebruik goede toetsen opnieuw.
- Maak tijdens de les ruimte voor evaluatie, bijvoorbeeld via observatie, zelfevaluatie of peerevaluatie.
- Raadpleeg de evaluatheek op www.evaluatheek.be.
 - Je vindt er een informatiepunt met achtergrond over evaluatie, stappenplannen voor het maken van goede toetsen, ...
 - In de evaluatiebank kan je op zoek gaan naar specifieke toetsen, observatieschema's, portfolio's, ... die je meteen in jouw klaspraktijk kunt inzetten. Je vindt er bijvoorbeeld een observatieschema voor gespreksvaardigheid (CTO/VDAB), een ouderportfolio NT2 voor ouders die Nederlands leren op de school van hun kinderen (Annemie van Beirendonck, SCVO Sité/ Algemeen Onderwijsbeleid Antwerpen) en een observatieschema voor beginnende geletterdheid bij alfacursisten (CTO/Postfonds voor Alfabetisering). Na registratie kan je ze gratis downloaden. Laad ook je eigen evaluatie-instrumenten op zodat er een echte uitwisseling tussen collega's kan ontstaan en je elkaar kunt helpen!
 - Heb je een vraag of wil je graag je ervaringen over de materialen kwijt? Op het discussieforum van de evaluatheek kan je je eigen stem laten horen: neem deel aan de discussies!

10. Evaluatiebeleid

Werk aan een fair evaluatiebeleid, als onderdeel van een sterk taalbeleid. Enkele tips:

- Een fair evaluatiebeleid is een zaak van iedereen op je centrum. Enkele leerkrachten kunnen de vernieuwing wel trekken, maar hun inzet zal pas echt resultaat hebben als alle collega's bij het beleid betrokken zijn. Dan kan er een ruime discussie over evaluatie ontstaan.
- Elke vernieuwing vraagt tijd: neem die tijd, zowel voor jezelf als voor je team.
- Je kan klein beginnen: neem bijvoorbeeld je toetsen voor één vaardigheid al eens kritisch onder de loep.
- Nadenken over evaluatie zal onvermijdelijk vragen opwerpen over je didactiek: neem je tijd om antwoorden te zoeken op die vragen.
- Vind het warm water niet opnieuw uit: zoek uit welk werk er al gebeurd is in andere centra, maak gebruik van de evaluatheek, volg bijscholing over evaluatie bij je begeleidingsdienst of andere vormingsinstanties. Ook het Centrum voor Taal en onderwijs biedt regelmatig vormingen aan over evaluatie.

Tot slot

Dit artikel biedt inspiratie om je eigen evaluatiepraktijk door te lichten. Het kan een eerste aanzet tot reflectie zijn die ongetwijfeld weer veel nieuwe vragen zal oproepen. Het vinden van antwoorden zal tijd kosten, maar is een boeiende zoektocht naar meer kwaliteitsvol onderwijs dat echte leerkansen voor elke cursist garandeert!